

וירא

רעיונות על הפרשה על פי תורתו של הרב אביגדר נבנצל שליט"א

לאחר שהקב"ה פקד את שרה כאשר הבטיח ויצחק נולד, אברהם אבינו מל את בנו בן שמונה ימים. "וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּצְמַח וַיַּעֲשֵׂה אֲבִרָהֶם מִשְׁתֵּה גָדוֹל בְּיוֹם הַצֵּמֶחַ אֶת יִצְחָק" (בראשית כא, ח) מה פשר הביטוי 'משתה גדול'? מסביר רש"י: "שהיו שם גדולי הדור, שם ועבר ואבימלך" (רש"י שם)

שואל מו"ר הרב נבנצל שליט"א: בשלמא שם ועבר, שהיו נביאים וראשי ישיבות, מובן שהכתוב מכנה אותם 'גדולים', דהיינו גדולי הדור כדברי רש"י; אך לא ברור בגין מה זכה אבימלך להימנות בין מוזמני משתה אברהם, ועוד להפוך בנוכחותו את המשתה ל'גדול'. אם הסיבה היא מפני שאברהם ניהל משא ומתן אתו, הרי שגם עם פרעה ניהל אברהם משא ומתן ואעפ"כ לא הוזמן לאותו משתה.

אומר הרב: אפשר היה לתרץ שפרעה היה בחו"ל ואילו אבימלך היה בגרר בתוך גבולות ארץ ישראל קרוב יותר לאברהם אבינו. אבל סביר להניח שלא המרחק הוא הגורם להזמנתו של אבימלך ואי הזמנתו של פרעה, אלא ההבדל בין מדרגת כל אחד מהם. הבדל זה ניכר ובוולט ומודגש במספר מקומות בפרשה: ראשית, שניהם - גם פרעה וגם אבימלך לקחו את שרה, ובכל זאת הקב"ה מדבר עם אבימלך ולא עם פרעה. כשפרעה לקח את שרה כתוב: "וַיִּנָּצֵעַ ה' אֶת פְּרַעֲהַ נְנָעִים גְּדֹלִים וְאֶת בֵּיתוֹ עַל דְּבַר שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ אֲבָרָם" (שם יב, יז) אולם אין הקב"ה מדבר עם פרעה כלל. לעומת זאת כשאבימלך לקח את שרה הקב"ה מכה גם אותו: "כִּי עָצַר עֶצֶר ה' בְּעַד כָּל רֶזֶם לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל דְּבַר שְׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲבָרָהֶם" (שם כ, יח) אולם יחד עם זאת הקב"ה מתגלה אליו בחלום: "וַיֹּבֵא ה' אֶל אֲבִימֶלֶךְ בְּחֻלֹּם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה מוֹת עָלְהָ אִשְׁתְּךָ אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְהוּא בְּעֵלְתָּ בְּעָלִי" (שם ג, א) אומנם ה' מנחת ש'י' כתב שמדברי הזוהר הקדוש נראה שלא היתה התגלות אלא של כוחות הטומאה, אך מכל מקום זכה אבימלך להתגלות כל שהיא בעוד שלפרעה לא היתה התגלות - רק נגעים.

בנוסף לכך התנהל ויכוח בין ה' לאבימלך. אבימלך טען: "הֲגֹיִי גַם צָדִיק תִּהְיֶה הָלָא הוּא אָמַר לִי אֲזוּזָתִי הוּא וְהִיא גַם הוּא אָמְרָה אֲזוּזִי הוּא בָּתֵּם לְבָבִי וּבִנְקִיָּן כִּפִּי עֲשִׂיתִי זֹאת" (שם ד-ה) והקב"ה משיב: "גַּם אֲנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בָתֵּם לְבָבְךָ עֲשִׂיתָ זֹאת וְאֲזוּזֶיךָ גַּם אֲנֹכִי אוֹתָךְ מוֹזְטֹו לִי עַל כֵּן לֹא נָתַתִּיךָ לְנָעִי אֵלֶיךָ" (שם ו) "אמת שלא דמית מתחילה לחטוא, אבל ניקיון כפים אין כאן" (רש"י שם) הרי לנו הבדל מהותי: פרעה מקבל מכות אולם ללא הסברים, ואילו אבימלך זוכה שהקב"ה מדבר אליו ומצדיק חלק מטענותיו.

הבדל נוסף מהותי אנו מוצאים בהתייחסותו של אברהם אבינו לשאלת אבימלך ולשאלת פרעה. כשפרעה קורא לאברהם ושואל בכעס: "מַה זֹּאת עֲשִׂיתָ לִי לָמָּה לֹא הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הוּא לָמָּה אָמַרְתָּ אֲזוּזָתִי הוּא וְאָקֻזוּ אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה" (שם יב, יח-יט) אברהם אבינו אינו טורח לענות ופרעה ממשיך ואומר "וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קִזּוּ וְכָךְ" (שם) ואכן אברהם חוזר לארץ.

והנה כשאבימלך שואל "מַה רָאִיתָ כִּי עֲשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה" (שם כ, י) אברהם עונה: "כִּי אָמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאֵת ה' בְּמִקְוֶם הַזֶּה וְהִרְגֹּנִי עַל דְּבַר אִשְׁתִּי: וְגַם אֲמָנָה אֲזוּזָתִי בַת אָבִי הוּא אֶךְ לֹא בַת אָמִי וְתַהֲי לִי לְאִשָּׁה" (שם יא-יב)

למעשה גם אבימלך לא מקבל תשובה מאברהם מיד, שכן תחילה הוא שאל: "מַה עֲשִׂיתָ לָנוּ וּבָמָה זֹטַאֲתִי לָךְ כִּי הִבֵּאתָ עָלֵי וְעַל מְמַלְכְּתִי זֹטַאָה גְּדֹלָה מְעַשִּׂים אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ עֲשִׂיתָ עֲמָרִי" (שם ט) ואברהם אינו מתייחס לשאלה זו. מדוע? כיון שסגנון דיבורו של אבימלך אינו תואם את התנהגותו; אבימלך ממחר להטיף מוסר לאברהם אבינו בנקודה שהוא עצמו נגוע בה ועל כן אברהם אינו רואה צורך להתייחסות. הוא הדין ביחס לשאלת פרעה: אין מטרת השאלה לקבל תשובה, שכן מיד ותוך כדי דיבור פרעה אומר לו: "וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קִזּוּ וְכָךְ" כל מטרתו היתה להצדיק את עצמו, אברהם הבין אם כן שפרעה אינו מעוניין לשמוע דבר, והרי לנו הבדל נוסף בין אבימלך שרצונו לשמוע מה פשר התנהגותו של אברהם, ובין פרעה שלא מאפשר לאברהם להגיב על טענותיו.

הבדל נוסף בין פרעה לאבימלך הוא שפרעה לא ראה לנכון לפצות את אברהם על מה שקרה אלא להפך, הוא מגרש אותו מארצו, ואילו אבימלך לא רק שמפצה את אברהם אלא גם מתנצל לפני שרה ומציע להם לשבת בארצו. יוצא אפוא שאבימלך היה גוי הגון, אחד מגדולי הדור כפי שרש"י מגדיר אותו, ועל כן הוזמן למשתה הגדול שעשה אברהם ביום היגמל את יצחק, ואילו פרעה לא זכה להיות בין המוזמנים בגין מדרגתו השפלה ביותר.

והנה למרות השבחים שאמרנו על אבימלך, אברהם אבינו לא גילה לאבימלך ששרה היא אשתו. ולמה? כפי שאמרנו: "רַק אֵין יִרְאֵת ה' בְּמִקְוֶם הַזֶּה וְהִרְגֹּנִי עַל דְּבַר אִשְׁתִּי" (שם יא) אומנם אבימלך נמנה עם 'גדולי הדור' ואף פעל בתום לב לפי טענתו, הוא מנומס, תרבותי ואדיב מאוד אולם יחד עם זאת הוא עלול להרוג בשביל תאוות אישה. וכל כך למה? כי אין יראת אלוקים במקום הזה; אם אין יראת שמים כל הנימוסים והנהגות טובות אינם שווים מאומה. אין שום ערובה שנימוסים אלו יצליחו לרסן את יצרו של האדם. למעשה הדור הקודם היו עדים לעם בעל תרבות ונימוסים שחוללו זוועות לעם היהודי. ועל כן אברהם נאלץ להסתיר מהם את העובדה ששרה אשתו. אומנם יש לפלישתים חוקים חמורים: אסור להם חלילה לקחת אשת איש, ולכן שואלים את אברהם מה הקרבה בניהם; אם אברהם היה מגלה את האמת היו הורגים אותו והיא כבר לא אשת איש אלא אלמנה

ואלמנה מותרת. נמצא שאפשר להיות 'גדול הדור' ובד בבד להיות רוצח ואפילו גזלן, שכן אברהם הוכיח את אבימלך על אודות באר מים שגזלו עבדיו, ומה תגובתו של אבימלך? **"לֹא יָדַעְתִּי בִּי עֲשֵׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם אֶתָּה לֹא הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי בְּלִילִי הַיּוֹם"** (שם כא, כו).

שלמה המלך אומר: **"בְּשִׁלּוֹ מִקְשִׁיב עַל דְּבַר שֶׁקֶר כָּל מִשְׁרְתָּיו רְשָׁעִים"** (משלי כט, יב) **"כֹּאשֶׁר הַמוֹשֵׁל מִקְשִׁיב דְּבַר שֶׁקֶר וּמִקְבֵּל דְּבַר שֶׁקֶר אֵז כָּל מִשְׁרְתָּיו מִתְהַפְּכִים לְרִשְׁעִים כִּי לִמְעַן יִמְצְאוּ חֵן בְּעֵינֵי מַסְפְּרִים לֹו שִׁקְרִים וְחוֹטָאִים בְּנַפְשׁוֹתָם"** (מצודת דוד) דייקן חז"ל: אם המושל המקשיב דברי שקר - משרתיו רשעים, הרי שהמושל המקשיב דברי אמת משרתיו צדיקים. נמצא שאם עבדי אבימלך גזלנים ממילא גם אבימלך גזלן.

חז"ל אמרו: **"חֲכָמָה בְּגוּיִים תֹּאמִין, תּוֹרָה בְּגוּיִים אַל תֹּאמִין"** החכמה יכולה להישאר מופשטת ולא משפיעה על מידות האדם החכם. לעומת זאת התורה מורה לאדם את הדרך ומעצבת את אישיותו. לומדים מסוגיה זו יסוד גדול: אדם יכול להיות בעל חכמה מיוחדת בעל מעמד גדול ואפילו בעל נימוסים ודרך ארץ אולם אם אינו טורח לרכוש ולפתח בעצמו יראת שמים עלול להגיע למעשים שפלים עד כדי רצח וגזל.

שבת שלום יצחק חלבה

עלון זה מוקדש לעילוי נשמת מו"ר שר התורה הרב שמריהו יוסף חיים בן פאשה מרים זצוק"ל ומו"ר הרב שלום כהן בן תופחה זצוק"ל ומו"ר הרב חיים מאיר בן מילכה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון בעדני בן חביבה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון גד אליטוב בן שושנה זצ"ל

לעילוי נשמת אאמו"ר אברהם (אלברטו) בן מרים חלבה, מרת אמי אולגה בת קלרה, יוסף הכהן בן קלרה, הרב גרשון אדלשטיין בן שרה, שאול בן מרים, הרב אליהו בן אהובה, מנחם מבישר בן הרב דוד ואסתר הי"ד, ריקרדו סלודור קוקו בן רחל, שלום בן יהודית, יעקב בן יהודה, יניב בן סימה, שלמה בן מטיילדה, הג"ר יוסף שלום ב"ר אברהם וחיה מושא, הרב יעקב חי בן מרגלית, חיים שאול בן בתיא, שמעון שמעוני בן חנה, אברהם בצלאל בן רחל, הרב אברהם צוקרמן בן שרה, אריה לייב בן דבורה, חנניה בן חיים, הרב חנן פורת בן שולמית, משה סלים בן חתון, יחיא בן עישה, יוסף אדרי בן פריחה, אייל בן לאה, עמידור בן שרה, נתן בן דוד ולאח, עוזיאל זוסיא בן יעקב משה, מתתיהו מנחם בן לאה, ישראל בן לאה, יעקב בן מרים, אבנר יחיאל בן רחל, חיים בן יוסף דוד, גרשום בן חנה, מנשה בן שרה, מרדכי מורד בן חנה, מתוך בן מרים, מרדכי שמעון בן דאדא, שלמה בן פורטונה, מאיר ירחמיאל בן שמחה, מסעוד בן עליה, עמרם בן עישה, אילן בן יחזקאל, מנחם נחום בן אליעזר ליפא, יעקב בן עישה, שמעון בן עישה, אנריקה בן פאני, שלמה חי בן מזל טאוס, מורדכי שלום בן רחל, עמרם בן אסתר, הרב מרדכי אלישיב בן שושנה, זאב בן ברכה, משה בן פלור, אביאטר בן ברוך הי"ד, יצחק בן אסתר, ניר יהודה בן מיכל, יעקב בן מרים, יעקב בן רחל, יוסף בן חנה, ניסים בן חנה, משה בן מרים, אייל בן עירית תשורה הי"ד, יעקב נפתלי בן רחל הי"ד, גיל-עד מיכאל בן בת גלים הי"ד, דודי רחמים בן חנה, דוד הרוש בן לאה, יוסף ברוך בן תמר, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, יהודה בן אסתר, שלמה בן שמחה, אליעזר בן צבי וציפורה, אליהו בן נעמי, שמעון בן דינה, בנימין בנדט בן יוסף, דוד בן שרה, מאיר טובי בן ליטא, נוריאל יחיאל גץ בן אסתר, אהרון בן סלחה, ניסים בן חנה, מאיר הכהן בן אריה, גבריאל בן גאולה, יונתן בן ציפורה, משה בן אשר ומרים, פנחס בן מרים, יעקב בן יהודית, פליקס אשר בן חביבה, משה בן אסתר, אלעד בן רבקה, רחמים בן זוהרה, שלום טוטיאן בן שרה, דניאל בן שרה, אילן הכהן בן חנה הי"ד, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, דוד חי בן יפה, שלמה בן כזאלה, שלום בן שמחה, בנימין בן נדרה, לאה בת אליהו גרשון, אליס בת פריחה, מרים ספיר בת שמואל, יוסף בן שמחה, גבריאל יצקן בן מרים, ויצמן מור בן גורג'יה, דוד הרוש בן לאה, חנה בת דורית, צירל בת ישראל, שולמית דבורה בת שאול, תמר אולגה בת יעקב, שרת נוסרט (רבני) בת סנס, חסינה בת רחנה, פלורה בת לאה, הרבנית שפרה בת לאה, טליה חנה בת מלכה, שרה בת מרים, שרה חנה לויזה בת פאני, שושנה בת רוזה, שרה רחל בת בוליסה, רחל בת רבקה, שרה בת רוחמה, שרה בת שולמית, ברוריה בת מרגלית, אילנה בת רחל, מזל פורטונה בת שרה, אלסירה בת שרה, שמחה בת אוז'ני, רחל בת סוליקה, יהודית בת עזיזה, אוז'ני בת רוזה, פרלה בת גוטי, שרה בת קיז'ה, שרה בת מרים, רחל בת שרה, ריינה בת אסתר, צילה בת פאינה, לאה בת בתיא, אסתר בת דונינה, גיטל בת שאול קלמן, יפה בת טאוס, עזיזה בת כזאלה, מזל טוב בת מסעודה, חנה בת זהבה, חסיבה בת תמר, חנה דינה בת מנחם, רחל בת יעקב, יהודית בת שרה, תמר בת שרה, יפה עזת בת מרים ת.ג.צ.ב.ה.

המעוניין לקבל כל שבוע את העלון בדואר אלקטרוני ניתן לשלוח בקשה למייל: jalabe2013@gmail.com ללא תשלום לזיכוי הרבים

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך. כל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

עלון זה יהיה מוקדש לרפואתה השלמה של אורלי בת דונה וסילביה רות בת אסתר